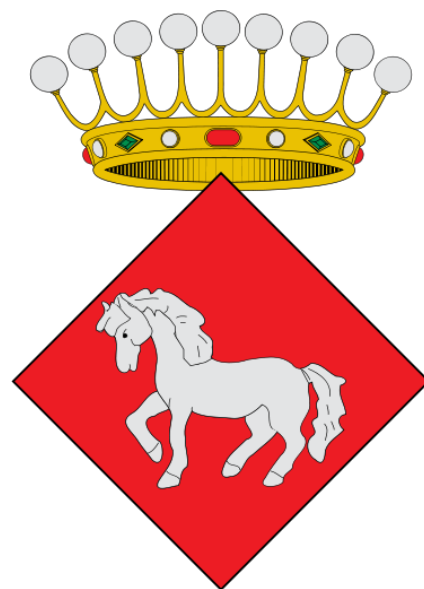

Memòria mapa de patrimoni cultural

Sant Martí Sesgueioles

Tríade. Serveis culturals

Maig 2022

**Diputació
Barcelona**

MEMÒRIA DEL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL I NATURAL DE SANT MARTÍ SESGUIEOLLES (l'ANOIA)

ÍNDIX

1. METODOLOGIA I CRITERIS DE REALITZACIÓ DEL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL	3
2. DIAGNÒSTIC	6
2.1 Marc geogràfic i medi físic	6
2.1.1 Paisatge	6
2.1.2 Clima	6
2.1.3 Vegetació	7
2.1.4 Hidrologia	8
2.2 Geografia Humana. Estructura urbana. Economia i poblament.....	9
2.3 Síntesi històrica.....	12
2.4 Toponímia de Sant Martí Sesgueioles	15
2.5 Descripció de l'estat legal de protecció del patrimoni cultural de Sant Martí Sesgueioles.....	16
2.6 Els equipaments patrimonials	17
2.7 Anàlisi global. Valoració del patrimoni cultural i natural de Sant Martí Sesgueioles.....	18
2.7.1 Patrimoni Immoble	18
2.7.2 Patrimoni Moble	21
2.7.3 Patrimoni Documental	21
2.7.4 Patrimoni Immaterial	22
2.7.5 Patrimoni Natural.....	22
2.7.6 Resum gràfic	24
3. LLISTATS DE BÉNS NO INVENTARIATS.....	30
4. BIBLIOGRAFIA.....	31

1. Metodologia i criteris de realització del Mapa de Patrimoni Cultural

El mapa del patrimoni cultural del municipi de Sant Martí Sesgueioles (Anoia) ha estat possible gràcies a la iniciativa promoguda des del seu Ajuntament, amb el suport de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona (OPC), a partir de la petició efectuada pel municipi a la Diputació de Barcelona, amb l'objectiu de conèixer la riquesa cultural i natural del municipi i la seva valoració, permetent així l'establiment de mesures per a la seva protecció i conservació, així com la planificació de la seva rendibilització social.

Des de l'Oficina del Patrimoni Cultural es va comptar amb l'empresa TRÍADE Serveis Culturals, què ha dut a terme la realització de l'estudi.

Dates de realització i metodologia

L'elaboració del mapa de patrimoni s'ha realitzat en diverses etapes. La metodologia del treball ha estat la següent:

El dia 15 d'octubre de 2022 es va dur a terme la primera entrevista entre els representants de l'ajuntament de Sant Martí Sesgueioles, el tècnic de l'Oficina de Patrimoni de la Diputació de Barcelona i el tècnic de l'empresa TRÍADE, SCP. Entre aquella data i el mes de novembre es va fer un intens buidat bibliogràfic (vegeu *Bibliografia*) i cartogràfic; en aquest aspecte cal dir que s'ha treballat a partir de l'ortofotomapa i el mapa topogràfic publicat a la pàgina web de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, en totes les escales disponibles. Al Mapa de Patrimoni Cultural s'inclouen tots els béns incoats o declarats d'Interès Nacional i d'Interès Local (BCIN, BCIL), els espais naturals protegits, tots els jaciments arqueològics i paleontològics inclosos per la Generalitat a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya, els elements i edificis inclosos en l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, així com tots els béns del Catàleg de Béns a protegir (POUM Sant Martí Sesgueioles). Per aquest motiu, i com a punt de partida, es van consultar els inventaris dels béns patrimonials de la Generalitat de Catalunya: l'*Inventari de Patrimoni Arquitectònic* del Servei del Patrimoni Arquitectònic (1986) (IPA), així com la *Carta Arqueològica de Catalunya*, del Servei del Patrimoni Arqueològic (1991) (CA). Així mateix, també es va consultar l'*Inventari d'Immables d'Interès Arquitectònic de Propietat Municipal* del Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Diputació de Barcelona (SPAL).

El Mapa de Patrimoni Cultural és un recull sistemàtic de totes les categories d'elements i béns patrimonials, ja siguin materials o immaterials, mobles o immobles, documentals, arqueològics, naturals, de cronologia recent o remota. Les dades resultants d'aquest treball d'inventari es recullen en un aplicatiu web, una base de

dades, que no és en cap cas un catàleg d'elements a protegir, ans al contrari: el mapa de patrimoni és una eina de coneixement global del patrimoni que es troba en el terme municipal, per tal de facilitar la seva difusió, accés públic i presa de decisions futures en termes de conservació, divulgació, protecció i planificació estratègica.

La recollida de dades de camp s'ha portat a terme entre desembre de 2021 i gener de 2022; a mesura que es realitzava aquesta tasca, s'anava redactant la base de dades, tasca que es va completar cap al mes febrer de 2022.

Nucli històric, carrer Vell

El Mapa de Patrimoni Cultural ha de ser doncs, una eina que permeti obrir múltiples línies de treball. En qualsevol cas, el mapa de patrimoni és una eina que pot ser actualitzada i augmentada, en la mesura que l'estat del coneixement del patrimoni permeti incorporar nous elements detectats en un futur o ampliar la informació dels que ja es coneixen.

L'objectiu principal d'aquest treball ha estat la identificació i la documentació exhaustiva de les dades sobre el patrimoni cultural i natural del municipi i la seva valoració, permetent així l'establiment de mesures per a la seva protecció i conservació, així com la planificació de la rendibilitat social dels elements patrimonials del municipi de Sant Martí Sesgueioles per tal de crear el mapa de patrimoni. Els

criteris bàsics per aconseguir aquest objectiu són els derivats del plec de prescripcions tècniques per a la realització de mapes de patrimoni cultural desenvolupat per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona.

Agraïments

A l'Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles per la bona disposició davant de la iniciativa que suposa una feina com la que presentem a continuació. Volem agrair especialment la col·laboració activa del tècnic, Sr. Marc Antoni Lladó, que ens han aportat molta informació de determinats elements patrimonials.

2. Diagnòstic

2.1. Marc geogràfic i medi físic

Sant Martí Sesgueioles està ubicat dins la zona geogràfica central, en ple centre de Catalunya, es troba a la part septentrional de la comarca de l'Anoia, el municipi de 3,87 km², compta amb prop de quatre-cents habitants, és situat al S de Calaf i envoltat pels termes de Calaf (N), els Prats de Rei (E i S) i Pujalt (W), que toca les mateixes cases de la vila.

La vila de Sant Martí, a 646 m. d'altitud, es troba arrelada vora els últims graons que menen l'altiplà de la Segarra, en els pendents suaus d'una petita vall que bressola una de les capçaleres del riu Anoia, que travessa el poble pel bell mig. Tres turons defineixen el paisatge del municipi pel límit l'oest: el Tossal de la Pesseta (676 m) al nord, el turó del Puig (668 m), al sud del primer, limita la trama urbana del poble. Al límit sud, el tossal del Manco (684 m) representa la tercera talaia del municipi. La resta de l'extensió de Sant Martí Sesgueioles són planes conreades.

Sant Martí té estació de ferrocarril de la línia Barcelona a Saragossa des del 1917, tot i que la via fèrria, que parteix pel mig el tossal del Puig, on hom ha volgut veure els inicis de la població, va esplanar-se entre el 1857 i el 1860. També passa ran de la població la carretera local que enllaça Calaf amb l'antiga N-II, i amb l'autovia A-2, a l'indret de la Panadella.

2.1.1 Paisatge

El municipi de Sant Martí Sesgueioles pertany a la unitat de paisatge 9: Costers de la Segarra dins del Catàleg de les Comarques Centrals. És constituït per terrenys oligocènics sedimentaris poc consolidats i fàcilment erosionables, d'origen lacustre, formats per calcàries i margues i molasses amb intercalacions zonals de lignits (d'escassa qualitat, que han estat explotats de forma intermitent).

El cromatisme general és força apagat, a causa de l'eixutesa de la vegetació; les formacions arbòries i arbustives, per norma general, no són gaire esponeroses.

2.1.2 Clima

L'altiplà calafí a causa de la seva continentalitat i altitud, presenta un clima més extremat que les zones interiors de l'Anoia, pertanyents a un clima de transició entre el mediterrani típic (barrat per la serralada Prelitoral) i la influència continental. Les precipitacions són escasses, però un xic més elevades que a la Conca d'Òdena. Calaf rep uns 580 mm anuals, amb distribució molt irregular, presentant màxims de

primavera i tardor i mínims d'estiu, amb secades que poden perllongar-se alguns mesos. Les precipitacions en forma de neu, de caràcter feble, presenten mitjanes de 4 dies a l'any a les carenes altes. Aquesta migradesa de precipitacions s'acusa sobretot a l'estiu, dificultant l'expansió de la vinya, per això els altiplans segarrencs són sobretot cerealístics.

Les temperatures mostren grans oscil·lacions (amplitud tèrmica de 30 °C), amb mitjanes que es situen als 9,8 °C a Calaf, amb estius curts i calorosos propers als 40°C i hiverns llargs i molt freds que arriben als -10°C amb freqüents glaçades (70 dies a l'any). La contrada és especialment afectada pels vents, motivant la instal·lació de molins eòlics al voltant. Són característiques de les calmes de tot l'altiplà calafí, per sobre dels 600 m les boires baixes, especialment les gebradores els matins d'hivern, que donen lloc a uns espectaculars paisatges, que poden perllongar-se alguns dies (10 o 12 dies seguits).

2.1.3 Vegetació

La coberta vegetal és força minsa, particularment a causa de la històrica expansió dels conreus a les zones més planeres. Així, les formacions vegetals es redueixen a comunitats arvenses i ruderals de marges de camps i de camins.

Planes conreades per cereals

El domini forestal climàtic de la unitat de paisatge Costers de la Segarra es correspon a carrascars i rouredes de roure de fulla petita. Els carrascars amb cervina (*Rhamno-Quercion cocciferae*) són boscos baixos i oberts, de poca densitat i amb un acompanyament florístic no gaire rellevant. A banda de la carrasca (*Quercus ilex rotundifolia*), es poden trobar peus d'espina cervina (*Rhamnus saxatilis*), camedris (*Teucrium chamaedrys*), violeta de bosc (*Viola alba*). També es poden trobar el llistó (*Brachypodium retusum*) o la rogeta (*Rubia peregrina*). En indrets un xic calents apareix el garric (*Quercus coccifera*). Actualment la distribució del carrascar a la part de llevant dels Costers de la Segarra és pràcticament nul·la. Tot i així, potencialment, es considera que és la comunitat vegetal pròpia dels plans de Calaf i dels relleus montans circumdants.

2.1.4 Hidrologia

La xarxa fluvial pertany a la conca de l'Anoia (Llobregat), amb fort poder erosiu i regressiu gràcies al nivell de base baix. L'àmbit d'aquesta conca és trencat per barrancs, fondalades i xaragalls per les quals s'escolen petits corrents, un dels quals dit torrent de Sant Valentí, que formen la Riera Gran, tinguda per un dels discutits naixements de l'Anoia. És una xarxa hídrica de règim molt irregular ja que va lligada a un règim climàtic mediterrani, amb màxims de primavera i tardor i mínims d'estiu i amb gran capacitat de resposta per a les precipitacions sobtades, que donen lloc a importants crescudes i riuades.

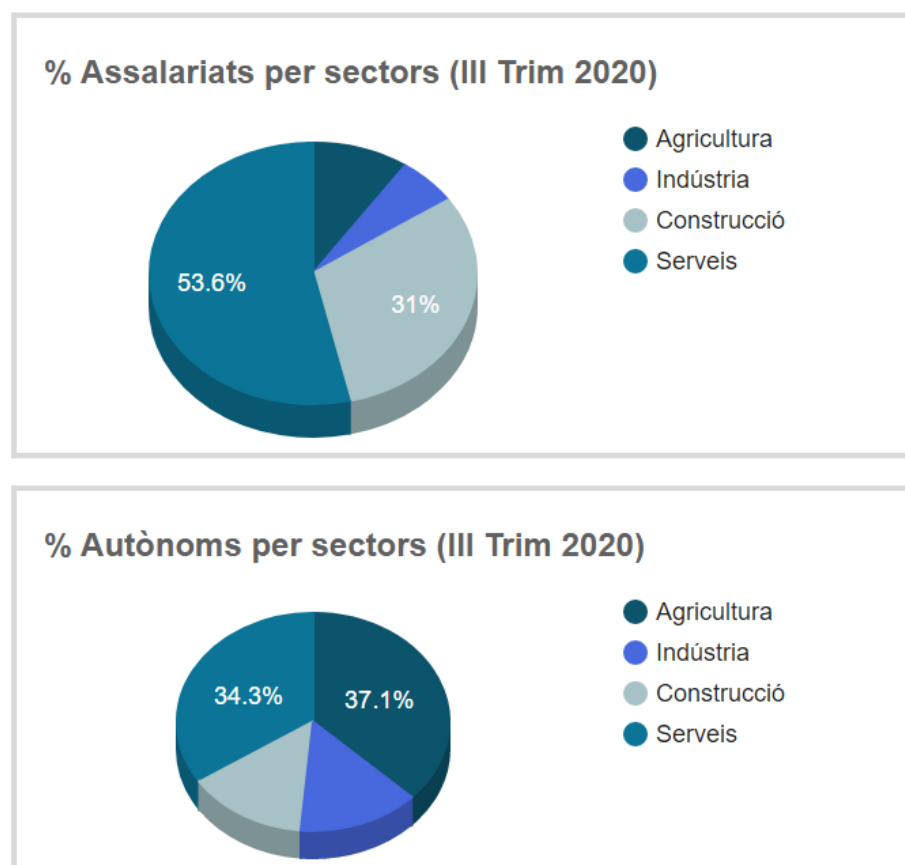
L'aridesa i l'escassetat d'aigua ha estat un problema endèmic de molts pobles de la unitat de paisatge, els darrers anys s'han portat d'aigües de fora, ja que l'aigua del subsòl moltes vegades no és potable a causa de la constitució del terreny. Amb tot, el municipi de Sant Martí Sesgueioles és ric en aigües, notables fonts i aqüífers, fonts subterrànies del costat de l'església de la població i en la font d'en Donadeu, de la plaça d'aquest nom, que junt amb altres fonts abastaven la població fins que es va crear el servei públic d'aigua a domicili. Aquesta riquesa d'aigua, que és la que degué decidir l'establiment de la població en aquest lloc.

2.2 Geografia Humana. Estructura urbana. Economia i poblament

El terme de Sant Martí no té pràcticament poblament dispers: la única masia que ha arribat als nostres dies és Cal Balard (fitxa 2). Antigament tingué també unida la quadra de Galí, existent ja el 1068, centrada entorn del gran mas de Cal Codina de la Quadra, però aquesta el 1788 s'uní a Solanelles i més tard, vers el 1840, es fusionà, junt amb Solanelles, amb els Prats de Rei.

La informació estadística disponible de l'any 2021 (font Hermes), Sant Martí Sesgueioles tenia 344 habitants (182 homes i 162 dones). Aquest fet representa una densitat de població de 82 habitants per km². La tendència de creixement poblacional és negativa, el període 2017-2021 ha suposat una davallada del - 2,82%

El mercat de treball (dates del tercer trimestre de 2020) es dividia entre 84 treballadors assalariats i 35 autònoms, dividits en els següents sectors:

Font: Hermes

Pel que fa al nombre d'empreses per sectors:

	TOTAL	Pes per sectors	Variació anual	Variació 2016-2020
Empreses (III Trim 2020)	11	100,00%	-8,33%	0,00%
Agricultura	2	18,18%	0,00%	0,00%
Indústria	1	9,09%	0,00%	0,00%
Construcció	2	18,18%	-33,33%	0,00%
Serveis	6	54,55%	0,00%	0,00%

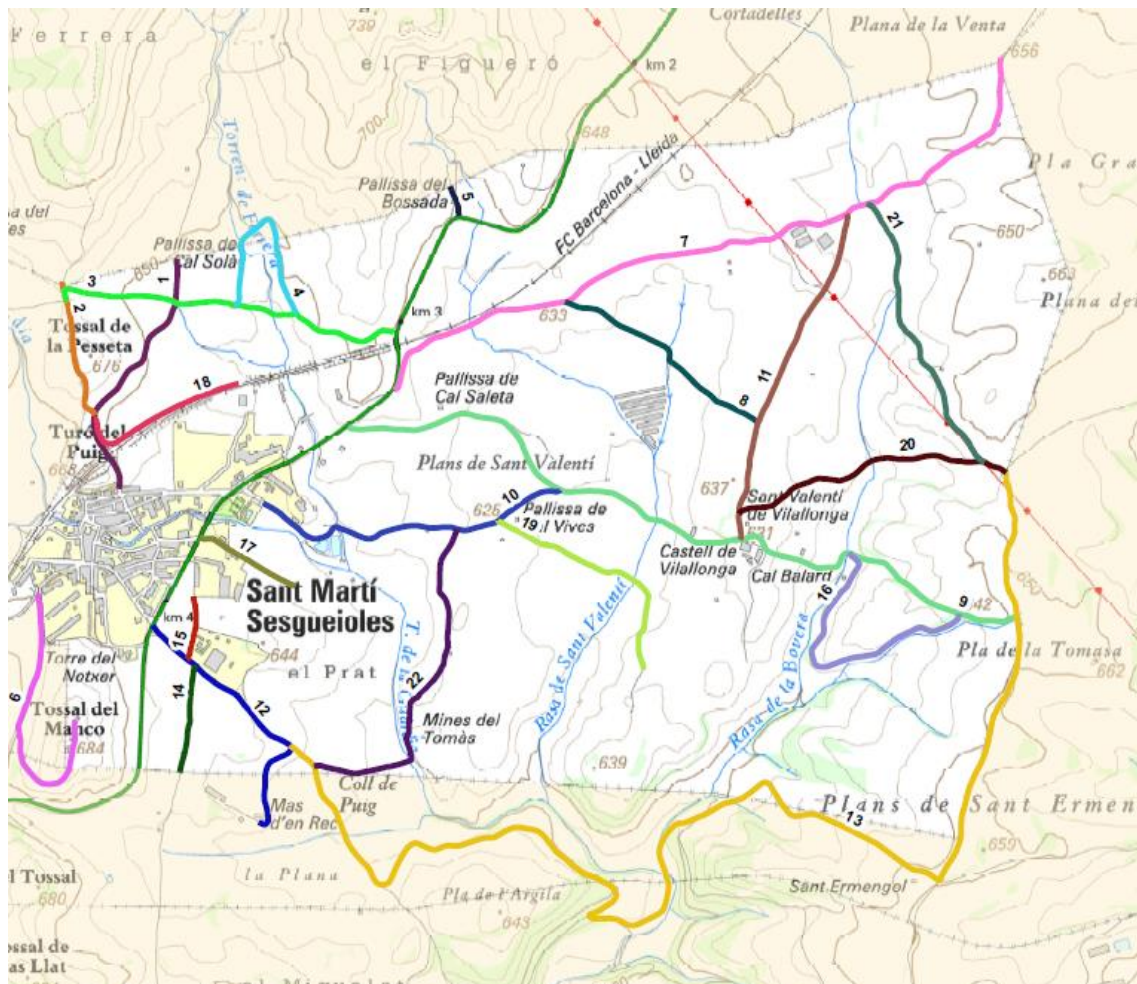
Des d'un punt de vista històric les dades sobre població més fidedignes són del principi del segle XIV, quan es poden calcular un mínim de vint famílies a la població per les signatures en els documents. Amb el despoblament iniciat a mitjan segle, es reduïren a 9 el 1370 i pujaren a 12 el 1387. La població es mantingué molt reduïda, ja que només tenia 16 famílies el 1497 i 22 el 1553. A mitjan segle XVI, s'inicià un notable creixement, com ho revela l'estructura del poble i el cens del 1626, que li dona 52 famílies i 203 h. A la fi del segle XVII una nova empenta demogràfica féu passar el poble de 65 famílies a 95 entre el 1695 i el 1740, i aquesta atenyé les 160 cases i 634 h el 1782. La causa d'aquest creixement fou el desvetllament de la parairia i del teixit de flassades. La població continuà creixent fins a 194 famílies i 862 h el 1860, i des d'aleshores començà una davallada, que ha tingut algunes oscil·lacions durant el segle XX. Les dues primeres dècades d'aquest segle van apreciar un petit increment (568 h el 1900 i 606 h el 1920), però després la tendència al descens s'evidencià sobretot a partir de la dècada del 1950: el 1950 tenia 581 h, que van anar baixant posteriorment a 510 h el 1970, 415 h el 1981, 363 h el 1991, 353 h el 2001, 340 h el 2005 i 371 al 2009.

Tradicionalment, l'agricultura ha tingut un important pes en l'economia del terme, i s'ha dedicat predominantment al secà, destinat al conreu dels cereals (ordi i blat). Els ametllers, que rodejaven els camps de sembrat, s'han anat arrencant i la vinya, ja en decadència des de la fil·loxera, pràcticament ha desaparegut. Pel que fa a les activitats ramaderes, sembla que durant la dècada del 1980 s'inicià un procés de canvi dels sectors predominants, ja que l'oví havia desaparegut el 1989 i el porcí havia passat de 1028 caps, el 1982, a 677 el 1991. Per contra, l'aviram, abans inexistent, va passar a ser el més destacat.

Extingida l'antiga parairia i la confecció de flassades blaves al principi del segle XX, la vila de Sant Martí continuà amb algunes petites fàbriques de teixits de cotó, establertes a partir de l'electrificació del poble el 1920 i, més tard, amb tallers de gèneres de punt. També en èpoques de crisi, especialment, s'han explotat mines o jaciments de lignit en el terme i voltants, com la mina de Ferrera, les mines del Biosca,

Xarxa de camins

El catàleg de camins municipals de Sant Martí Sesgueioles, inventaria fins a 22 camins que articulen el territori municipal:

11

La xarxa de camins de Sant Martí Sesgueioles es reticular, té uns camins més vertebradors (camins 1, 3, 7, 9, 13 i 14), que parteixen del nucli o bé de la carretera, que donen connectivitat als altres camins i enllacen amb altres termes, la resta tenen una lògica més interna d'accessibilitat a habitatges i activitats, i de tancament de la xarxa. (SERRANO, 2014)

2.3 Síntesi històrica

Segons Benet (1992), el terme municipal de Sant Valentí Sesgueioles ha de correspondre, sense gaires variacions, a l'antic terme del castell de Vilallonga, dintre del qual al final del segle XII o al principi del XIII sorgí una vila reial, fundada pel rei Pere el Catòlic. A partir d'aquest moment es produí una partició del terme en dues entitats ben diferenciades: la primera, el terme de Vilallonga, que comprenia la major part del terme, possiblement des de l'actual carretera cap a llevant, dins del qual només hi devia haver el castell, l'església parroquial de Sant Valentí i algun mas aïllat, sense cap nucli de població concentrant formant un poble; l'altra, un nucli de població concentrat entorn d'una antiga església dedicada a Sant Martí, que probablement era una perduració d'un conjunt de petites esglésies de tipus eremític, però com que la major part de les terres de conreu es trobaven fora del terme de la vila, es veien obligats a relacionar-se amb els senyors del castell de Vilallonga, els quals sempre foren els seus castlans ja que la vila no tenia un sistema de defensa pròpia més del clos murallat.

Un altre hipòtesi és que el lloc de Sant Martí amb l'església o *domum Sti. Martini* i amb cases edificades a prop és esmentat el 1068 en una venda de terres i vinyes feta als comtes Ramon Berenguer I i Almodis; en la mateixa venda apareixen esmentats el prat i el pou de *Vila Longai* la Quadra, entitats que, amb Sant Martí, formaven aquest petit terme. El lloc de Sant Martí passà a ser de domini reial, mentre que la resta del terme de Vilallonga restà de domini dels nobles. La població de Sant Martí, que existia el 1068, sembla que era situada al lloc dit les Vilasses o les Franqueses Velles, prop del cementiri actual, cap al camí de les Violes. Sembla que aquestes franqueses velles haurien estat concedides pel rei Pere I (<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0060334.xml>).

L'altiplà de la Segarra calafina fou repoblat al final del segle IX, però durant el govern del comte Guifré es produí una despoblació pràcticament total arran dels atacs dels sarraïns dirigits per Almansor o pel seu fill. "Abd al-Malik", els quals entre 978 i el 1002 devastaren intensament el territori. No ha quedat documentació sobre aquest període,

i per tant no es pot saber si el terme del castell de Vilallonga fou repoblat, no la intensitat del repoblament, ni si li donà aquest nom. Això no obstant, el topònim de les Esglésies o Sesgueioles permet creure que abans de l'ocupació definitiva del territori a partir del 1010, en aquest indret hi havia uns petits nuclis de població de tipus eremític. A partir de l'any 1010 s'acaba el perill de les incursions musulmanes i es procedeix a la repoblació de les terres devastades anteriorment. En aquesta tasca repobladora de la Segarra destacà un personatge anomenat Seguí, senyor del castell de Castellar, que a partir d'aquest castell anà repoblant la major part de les terres que es trobaven a ponent de Castellar, entre altres Vilallonga, on es devia construir inicialment una torre, que posteriorment esdevindria castell, amb la missió de defensar els repobladors. La primera notícia que es té d'aquesta situació és el testament de Seguí, senyor de Castellar, en el qual deixava al seu fill hereu. Aquesta nissaga familiar mantingué el castell de Vilallonga fins 1222 en què es desconeixen les vicissituds del domini dels Castellar en el terme del castell de Vilallonga. Aquesta nissaga tenia una família a càrrec de la castlania, que prengueren el nom del castell. El primer documentat és Bernat o Berenguer de Vilallonga que apareix l'any 1220, l'última l'any 1386, quan Pere de Vilallonga consta com a castlà de Calaf i senyor del castell de Vilallonga.

El 30 d'agost de 1245 el rei Jaume I va concedir una carta de població amb unes noves franqueses al puig que hi ha via sobre la vila de Sant Martí, que era al límit del terme del castell de la Guàrdia Pilosa, el torrent i la font. L'existència d'un castell al cim d'aquest puig és un fet no documentat. Tampoc no consta on era l'església esmentada el 1068. El que és segur és que el nom de Sesgueioles deriva d'ecclesiolis o sesgleioles i això permet de suposar l'existència en aquest lloc d'esglesioles, potser d'un nucli anacoret o monàstic que podia aprofitar l'aigua i l'arrecerament del lloc en èpoques anteriors a mitjan segle XI. (<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0060334.xml>).

El 8 d'octubre de l'any 1379 s'inicia un canvi molt important en el domini del terme del castell de Vilallonga, ja que el rei Pere el cerimoniós i el seu fill Joan, duc de Girona, vengueren al cavaller Joan de Montbui, a carta de gràcia, el terme de Sant Martí Sesgueioles juntament amb els de Guàrdia Pilosa i de Veciana, amb tot els seus drets, per 2500 florins d'or. D'aquesta manera el rei cedia a aquest cavaller la major part dels seus drets sobre la vila de Sant Martí Sesgueioles, si bé la part restant corresponent al terme del castell de Vilallonga encara quedava en poder del monarca, però no per no gaire temps, El 8 d'octubre de 1392, el rei Joan I el venc a Mateu de Calders els castells i els llocs de Sant Martí Sesgueioles, Vilallonga, guàrdia Pilosa i Veciana, amb les jurisdiccions alta i baixa, civil i criminal, junt amb el dret de lluir en els esmentats

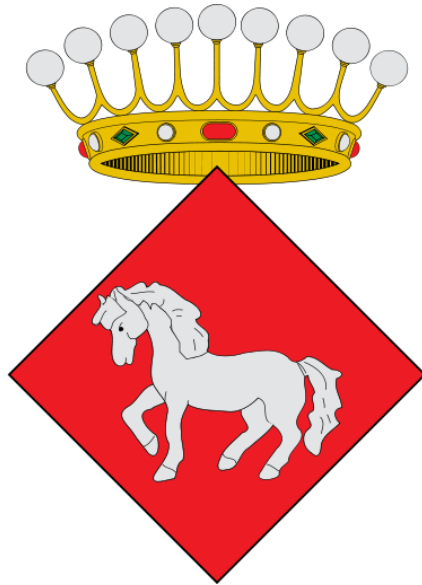
termes. Els membres de la família Calders esdevingueren els senyors eminents del castell de Vilallonga i de la vila de Sant Martí Sesgueioles. Amb aquest compra van crear una baronia centrada al castell de Segur, a la qual pertanyia el castell de Vilallonga i la vila de Sant Martí Sesgueioles. Els Calders es mantingueren com a senyors eminents fins a la desaparició de les senyories jurisdiccionals en el segle XIX, si bé per diversos traspassos familiars ampliaren el patrimoni i canviaren el nom, primerament Copons i després Tamarit; finalment es recuperarà el cognom de Vilallonga; que és el que portava el darrer senyor eminent del terme de Vilallonga.

Pel que fa a la senyoria dels castlans, tampoc es coneix què va passar amb els drets de la família Vilallonga. Es suposa (BENET, 1992), que després de 1386 vengueren els seus drets a Pere Ripoll, habitant de Cardona, el quals, al seu torn, els vengué a Guillem de Rajadell, que serien els senyors de la castlania, essent els senyors eminents els Calders. Després de diferents canvis de titular de la castlania per motiu de matrimonis, finalment l'any 1689, Pau Dalmases, comercial, la comprà. Una branca de la família de Dalmases es mantingué com a senyora de la castlania de Vilallonga fins a la desaparició de les senyories jurisdiccionals en el segle XIX, si bé no es té constància explícita (BENET, 1992).

Detalla de les restes arqueològiques de la torre del Castell de Vilallonga

2.4 Toponímia de Sant Martí Sesgueioles

Escut oficial de Sant Martí Sesgueioles.

L'escut oficial de Sant Martí Sesgueioles Va ser aprovat el 14 de setembre del 2000 i publicat al DOGC el 27 d'octubre del mateix any amb el número 3254. Té el següent blasonament: escut caironat: de gules, un cavall d'argent. Per timbre una corona de comte.

El cavall és el senyal tradicional d'aquesta localitat agrícola, i és l'atribut de sant Martí, patró del poble. La població, que es va desenvolupar entorn de l'església de Sant Martí al segle XIII, pertanyia als comtes, simbolitzat per la corona dalt de l'escut.

Pel que fa al nom "Sesgueioles", derivaria d'ecclesiolis o sesgleioles i això permet de suposar l'existència en el territori d'un lloc d'esglesioles, potser d'un nucli anacoret o monàstic que podia aprofitar l'aigua i l'arrecerament del lloc en èpoques anteriors a mitjan segle XI. (<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0060334.xml>)

2.5. Descripció de l'estat legal de protecció del patrimoni cultural

La Llei del 9/1993 del Patrimoni Cultural Català (DOGC núm. 1807, d'11-10-1993), empara dues categories principals de béns patrimonials: els Béns culturals d'Interès Nacionals (BCIN) i els Béns Culturals d'Interès Local (BCIL). Actualment Sant Martí Sesgueioles disposa de dos béns molt rellevants pel patrimoni cultural català, tal com defineix la llei, que són el Castell de Vilallonga (fitxa 43) i el Pas cobert i restes de murs (fitxa 1), declarats Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN). També hi ha un bé categoritzat com a BCIL, la Fàbrica (fitxa 9).

A banda, el Pla d'Ordenació urbanística de Sant Martí Sesgueioles realitzat l'any 2012 recull els següents béns patrimonials, mitjançant l'instrument del Catàleg de Béns a protegir:

Cal Balard (fitxa 2)

Capella de Sant Valentí de Vilallonga (fitxa 3)

Campanar de Sant Martí (fitxa 4)

Rectoria Vella (fitxa 5)

Església Parroquial de Sant Martí (fitxa 6)

Cal Dalmases (fitxa 7)

Capella del Roser (fitxa 8)

Creu de Terme (fitxa 46)

Font d'Emili Donadeu (fitxa 72)

Vilallonga (necròpolis D) (fitxa 51)

Vilallonga (necròpolis E) (fitxa 52)

Vilallonga (necròpolis G) (fitxa 53)

Vilallonga (necròpolis F) (fitxa 54)

El Tossal del Puig (fitxa 55)

Pla de la Tomassa (fitxa 56)

Poliesportiu de sant Martí (fitxa 57)

Can Balart (fitxa 58)

El camí de Mirambell (fitxa 59)

Pla de la Tomassa II (no fitxat)

El Torrent de la Guàrdia i el seu entorn al pas del nucli urbà (fitxa 94)

L'entorn de la Rasa de la Bovera (fitxa 95)

Corredor natural entre la Rasa de Sant Valentí - Torrent de la Guàrdia (fitxa 96)

Alzina de Sant Valentí de Vilallonga (fitxa 97)

Aquest llistat de béns que va servir per configurar el Catàleg de Béns a protegir es va basar essencialment en els Inventaris de patrimoni arquitectònic i arqueològic elaborats pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, on es recullen la majoria de béns que apareixen al llistat.

2.6 Els equipaments patrimonials

El municipi té una extensió petita i un nombre d'habitants reduït, fet que explica que no hagi tingut la necessitat d'articular equipaments patrimonials com arxius o museus. La gestió de l'arxiu municipal ha estat cedida a l'arxiu comarcal de l'Anoia, fons de l'arxiu comarcal de l'Anoia (fitxa 84), i el valuós arxiu parroquial es gestiona actualment des de la parròquia de Calaf, arxiu parroquial de Sant Martí Sesgueioles (fitxa 86). Cal destacar la rehabilitació de La Fàbrica (fitxa 9), un BCIL, una antiga nau industrial que als anys 20 era una fàbrica de mantes, ara convertit en sala polivalent.

La Fàbrica

2.7 Anàlisi Global. Valoració del patrimoni cultural i natural

El Mapa de Patrimoni Cultural de Sant Martí Sesgueioles ha recollit 99 elements patrimonials. A continuació descrivim de manera abreujada el resultat. Es relacionen les característiques més destacades dels béns patrimonials de cadascuna de les tipologies localitzades al municipi.

2.7.1 Patrimoni immoble

Edificis i Conjunt arquitectònics

Sota aquestes tipologies s'han inventariat 44 elements. Cal destacar en primer lloc, pel seu simbolisme històric, els dos béns culturals d'interès nacional (BCIN), el Castell de Vilallonga (fitxa 43) i el pas cobert i restes de murs (les Voltes) – (fitxa 1), seguits dels edificis religiosos: església parroquial de Sant Martí (fitxa 6), capella de Sant Valentí de Vilallonga (fitxa 3), i el campanar de Sant Martí (fitxa 4).

Formen part d'aquest inventari molts edificis d'unes característiques similars que conformen un paisatge urbà identitari del nucli del poble, malgrat individualment no tinguin elements d'una perfecció arquitectònica o artística molt destacable, valguin com exemple el conjunt de cases del carrer Sant Miquel (fitxa 42), o les cases del carrer Pont (fitxes 23, 24).

Han estat inventariades pel seu interès etnològic tretze pallisses que testimonien el caràcter històricament agrícola del municipi pràcticament dedicat al conreu cerealístic de blat i ordi.

Hi ha carrers que globalment presenten valors intrínsecs pel seu interès arquitectònic i històric dels edificis que els conformen, i que han estat fixats perquè atorguen al municipi una idiosincràsia destacada, és el cas del centre històric de Sant Martí de Sesgueioles (fitxa 40) o el carrer Ciutadella (fitxa 41).

Cal citar també els edificis que havien tingut caràcter industrial, molt vinculat al sector tèxtil, com la Fàbrica (fitxa 9) o la fàbrica de teixits del c. de Dalt (fitxa 12), o usos col·lectius molt arrelats a la memòria del poble, com l'estació del ferrocarril (fitxa 26).

Elements arquitectònics

Vuit elements han estat fixats en aquesta categoria, on destaca la creu del terme (fitxa 46), dos elements que ens recorden el valor en aquest territori del treball de pedra seca, amb marges espectaculars tant d'àmbit rural com urbà: marge de pedra de Vilallonga (fitxa 44) i marge de pedra del carrer del Molí (fitxa 50).

El capítol relacionat amb l'ús de l'aigua, ben present al municipi, ha inventariat la font de la capella de Sant Valentí de Vilallonga (fitxa 45) i la font del Cargolet (fitxa 49), així com els safareigs (fitxa 4)

Jaciments arqueològics

Al terme municipal es comptabilitzen 9 jaciments arqueològics. Cal destacar les excavacions arqueològiques realitzades per iniciativa de l'Ajuntament i el recolzament de la Diputació de Barcelona, al jaciment de Can Balard (fitxa 58), on es troben les restes arqueològiques del castell de Vilallonga (fitxa 43). La intervenció arqueològica portada a terme l'any 2021 va donar resultats molt positius, ja que va confirmar que el turó es correspon amb l'emplaçament històric del castell de Vilallonga i identificà una sèrie d'estructures arqueològiques vinculades amb diferents moments històrics del monument. En el punt més alt de la petita elevació de terreny es van localitzar les restes d'una torre de planta circular que tipològicament s'identifiquen amb el primitiu castell de Vilallonga.

Com a valoració general, cal dir que la informació oficial disponible de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya presenta errades d'ubicació en alguns jaciments (Vilallonga, necròpolis D,E,F – fitxes 51, 52, 54, o el Pla de la Tomassa - fitxa 56 -) i fins i tot manca la localització que certifiqui l'existència de la necròpolis G. Les descripcions dels jaciments, que han estat susceptibles d'haver canviat des de que es van redactar les fitxes d'aquells inventaris, no estan actualitzades. Destaquen pel seu valor històric i per poder convertir-se en un punt atractiu des del punt de vista del turisme cultural, les necròpolis mencionades, que no s'han pogut acabar de vincular cronològicament al primitiu nucli de Vilallonga. Una actuació recent ha pogut datar una de les restes humanes localitzades a una de les tombes, es tracta de restes del període 600 – 674, per tant emmarcats en la tardoantiguitat. Els projectes descrits ajuden a avançar en el coneixement, que semblava estancat des de fa molts anys.

Cal remarcar especialment el cas del jaciment arqueològic conegut com el Pla de la Tomassa II, inventariat per la Generalitat de Catalunya amb el número de registre 12272, les coordenades UTM del qual són errònies a la seva fitxa. El jaciment es

localitza en la veïna localitat de Prats de Rei. Aquesta és la raó per la qual el jaciment apareix en l'apartat dels béns no fitxats en aquesta memòria.

Obra civil

Nou elements conformen aquesta tipologia de patrimoni. Han estat fitxats quatre camins tradicional, dos del quals amb un component històric destacat: la via romana Ilerda Ad Fines (fitxa 65) i el camí ral Cervera- Manresa (fitxa 63). Quatre ponts també han estat fitxats com elements que han ajudat històricament a estructurar les comunicacions, com el pont del viarany de la "Margaridó" (fitxa 66) o l'antic pont del Torrent de Ferrera (fitxa 70). Finalment, també s'ha inclòs el cementiri (fitxa 69), que data de 1899.

Pont del Torrent de la Guàrdia

2.7.2 Patrimoni moble

Elements urbans

Dues fonts, la font d'Emili Donadeu i la font del Metro (fitxes 72, 73) integren aquesta tipologia patrimonial, les dues relacionades amb l'abundància d'aigua al poble.

Objectes

D'entre el sis elements fitxats en aquest categoria, dos són elements festius, els Gegants antics i els nous (fitxes 99 i 79, dos tenen que veure amb elements del campanar de Sant Martí, el rellotge restaurat (fitxa 75) i les campanes (fitxa 74), una porta de ferro amb decoració d'eines agrícoles (fitxa 76) i una làpida del segle XIX (fitxa 77) completen l'apartat.

Col·leccions

Dues fitxes han estat recollides en aquest apartat, la curiosa iniciativa de què algunes famílies del municipi portessin un corró a l'entorn de la capella de Sant Valentí, conformant una col·lecció interessant d'aquest tipus d'element tant relacionat amb la tradició agrària del territori (fitxa 78), i la col·lecció de materials arqueològics de Sant Martí Sesgueioles (fitxa 19), conservada al Museu de la Pell.

2.7.3 Patrimoni documental

Fons d'imatges

Tot i no ser molt rellevants, si no més aviat anecdòtics pel nombre d'imatges que contenen, s'han inventariat el Fons Salvany (Biblioteca de Catalunya) amb algunes imatges molt interessants del municipi i el fons de l'Institut Cartogràfic de Catalunya amb imatges dels Gegants antics (fitxes 80 i 81)

Fons documental

Cinc fons formen part d'aquesta tipologia, essent un document únic de gran valor històric, el *Mapa de la parròquia de S. Martin de Sesgleyoles, y sus contornos, obispado de Vich, y corregimiento de Cervera (ICC)* (fitxa 82). També resulta rellevant pel municipi l'arxiu parroquial de Sant Martí Sesgueioles (fitxa 86), on s'hi conserven entre altres molts documents habituals registrats en aquest tipus d'arxius, dos manuscrits de Mn. Francesc mirambells i Giol (1761-1822), cròniques històriques

erudites. Va ser aquest intel·lectual el que va endreçar i catalogar l'arxiu com a Mn. de la parròquia de Sant Martí.

Destaca també el fons de l'arxiu comarcal de l'Anoia (fitxa 84), que conté l'arxiu municipal entre altres fons relacionats amb el municipi. El fons de Sant Martí de Sesgueioles a l'arxiu de la Corona d'Aragó (fitxa 83) que conserva documents des del segle XVI, i el fons de Sant Martí de Sesgueioles al "Centro de documentación de la memoria histórica" (fitxa 85), d'interès per alguns documents de la Guerra Civil, acaben de conformar aquesta tipologia.

2.7.4 Patrimoni immaterial

Manifestacions festives

A banda de les festes majors d'estiu i hivern (fitxes 88 i 89), s'ha inclòs en aquest apartat la representació de la Margaridó (fitxa 87), una representació lírica que malgrat s'ha portat a terme poques vegades, sembla molt arrelada entre la població.

Tradició oral

Dues llegendes, la de "Margaridó" i la de Sant Martí (fitxes 90 i 91), han estat recollides en aquesta tipologia, la primera és la que ha donat lloc a la representació recollida a l'apartat anterior. La història tràgica d'un soldat republicà esdevinguda durant la Guerra Civil (fitxa 92), i una dita sobre l'abundància d'aigua a Sant Martí Sesgueioles (fitxa 98), tanquen els elements relacionats amb la tradició oral a Sant Martí Sesgueioles.

Costumari

Un element ha estat detectat dins d'aquest apartat, el costum que hi havia al poble de fer molt soroll davant de la casa d'un vidu que contrauria matrimoni en segones noces (fitxa 93)

2.7.5 Patrimoni natural

Zones d'interès natural

El Torrent de la Guàrdia (fitxa 94) travessa el nucli urbà de Sant Martí, d'oest a est, dividint la població de manera que la part antiga queda en el marge esquerre i el raval fruit del creixement decimonònic i l'església, al marge dret. El seu paper com

connector ecològic és rellevant, així com el valor paisatgístic de la vegetació associada.

La vegetació de ribera troba un dels pocs espais del municipi on desenvolupar-se amb matolls i arbres de ribera, a l'entorn de la Rasa de la Bovera (fitxa 95). Finalment, el corredor natural entre la Rasa de Sant Valentí - Torrent de la Guàrdia (fitxa 96), forma part d'un territori supramunicipal protegit pel Pla territorial parcial de les comarques centrals.

Tots ells formen part també del catàleg de béns a protegir (2012), POUM de Sant Martí Sesgueioles.

Espècimens botànics singulars

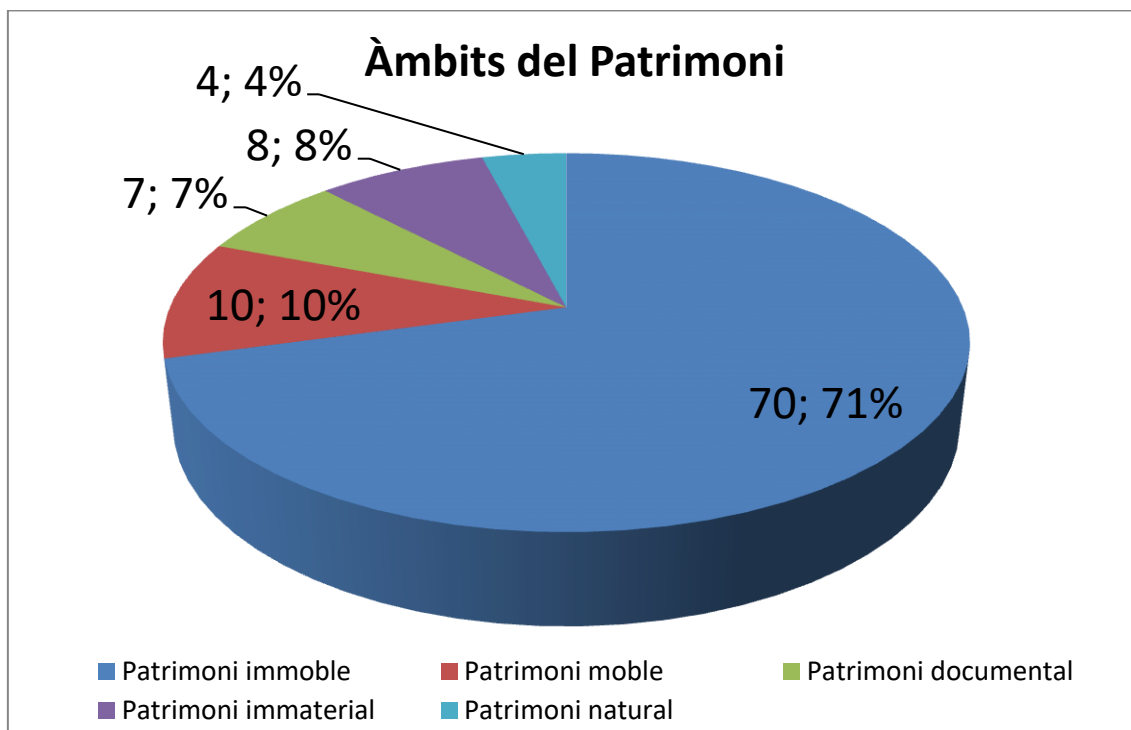
Un únic element, molt simbòlic al municipi, forma part d'aquesta categoria, es tracta de l'Alzina de Sant Valentí de Vilallonga (fitxa 97)

Alzina de Sant Valentí de Vilallonga

2.7.6 Resum gràfic

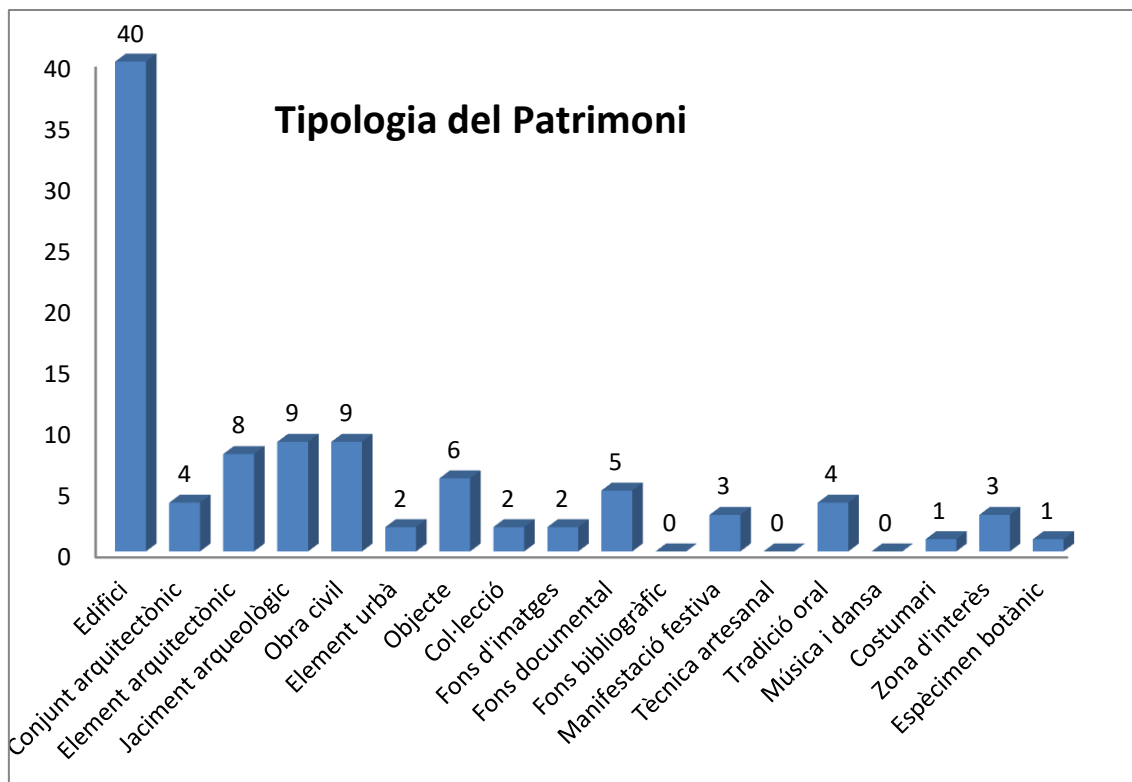
Per concloure l'anàlisi global assenyalarem a continuació alguns dels resultats més destacats mitjançant algunes gràfiques. En elles s'indica el nombre d'elements sobre el total (valor) de cada categoria, així com el percentatge que representa.

En aquesta primera gràfica podem observar que el 71 % dels elements patrimonials fixats corresponen a l'àmbit del patrimoni immoble. A molta distància trobem el patrimoni moble, immaterial i documental amb un percentatge molt similar. El patrimoni natural tanca amb un 4% la representació dels àmbits de patrimoni municipal.

Així, la conclusió és clara: el patrimoni de Sant Martí Sesgueioles es fonamenta essencialment en els seus elements immobles, és a dir, patrimoni construït. Aquesta és una tendència habitual a la majoria dels municipis. També es deu a la dificultat de detectar elements en altres àmbits, com en el cas del patrimoni moble, moltes vegades en mans privades i per tant menys accessible d'entrada,

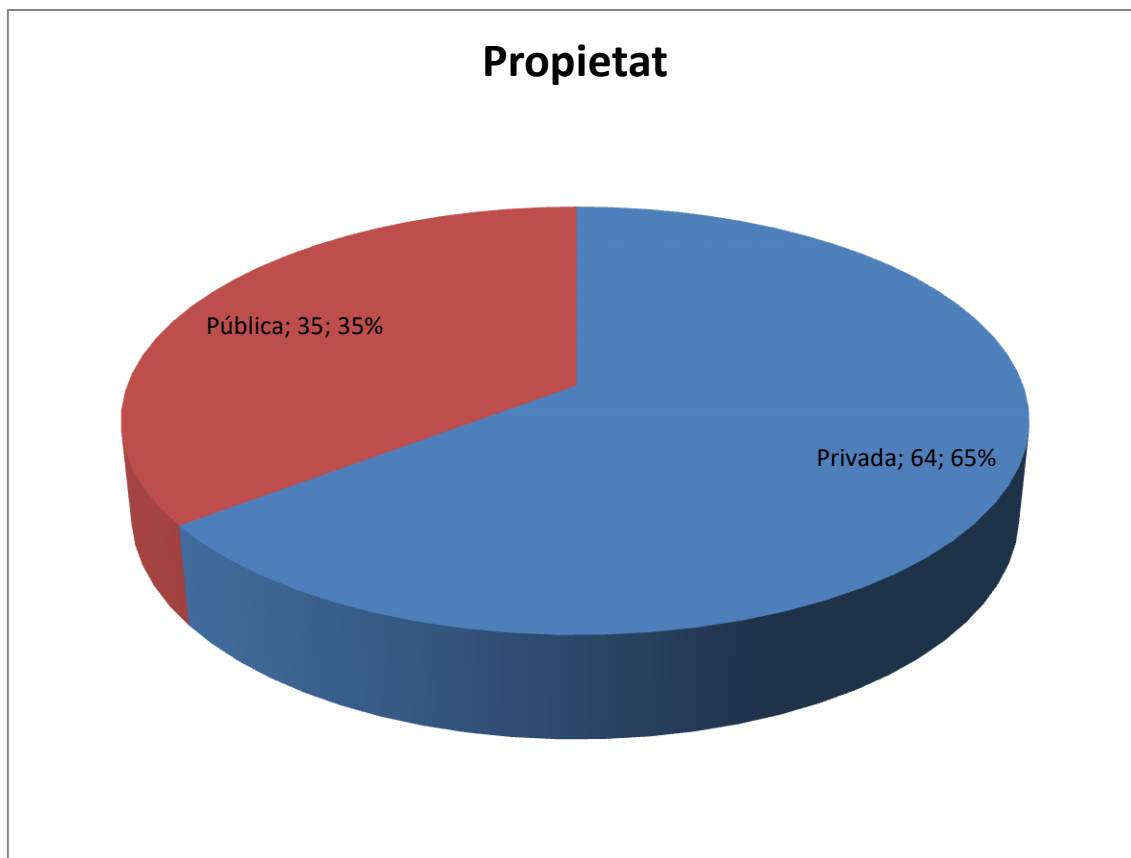
Si analitzem les tipologies concretes dels elements fixats (veure següent gràfica) podem veure que els elements patrimonials s'engloben majoritàriament dins de les tipologies de Patrimoni Immobile, essent molt destacada la tipologia dels edificis, amb 41 elements. A Sant Martí Sesgueioles destaca la quantitat de jaciments arqueològics, si tenim en compte que l'extensió territorial del municipi no arriba als 4 km².

Per la mateixa raó, es necessari tenir en compte no només la quantitat sinó l'anàlisi qualitatiu dels elements. Així per exemple, les zones d'interès naturals que formen part del Mapa de Patrimoni són quatre, però hi ha una amb gran presència urbana, el (El Torrent de la Guàrdia i el seu entorn al pas del nucli urbà –fitxa 94-) i la resta comprenen una extensió destacada del municipi, fet que pot ajudar a la bona gestió del paisatge local.

Podem concloure que Sant Martí Sesgueioles té potencial per aconseguir que la seva riquesa patrimonial esdevingui un atractiu, un benefici que li permeti planificar accions que tinguin per objectiu obtenir un rendiment econòmic, social i/o cultural.

Cal tenir en compte dos factors què són importants a l'hora de valorar el patrimoni i l'ús que se'n pugui fer. En primer lloc, la titularitat, o propietat de l'element o de l'espai en què s'ubica.

En la gràfica anterior s'observa com el Patrimoni Cultural i Natural del municipi es reparteix entre la titularitat privada i l'administració pública. Que el 35 % dels elements siguin de titularitat pública, significa que l'Ajuntament disposa d'un nombre d'elements patrimonials sobre els quals pot estudiar línies d'actuació i potenciació de manera directa. És interessant que en aquest moment, peces importants del patrimoni arquitectònic i històric del municipi, com poden ser el castell de Vilallonga (fitxa 43) o la Fàbrica (fitxa 9), entre d'altres, puguin ser de propietat pública, doncs tenen una gran presència urbana i social al municipi i representa una oportunitat i una prioritat de gestió en favor dels veïns i veïnes del pobles, tal com es va fer en el seu dia, per exemple, amb els safareigs públics (fitxa 47) o la via verda del torrent de la Guàrdia (fitxa 94).

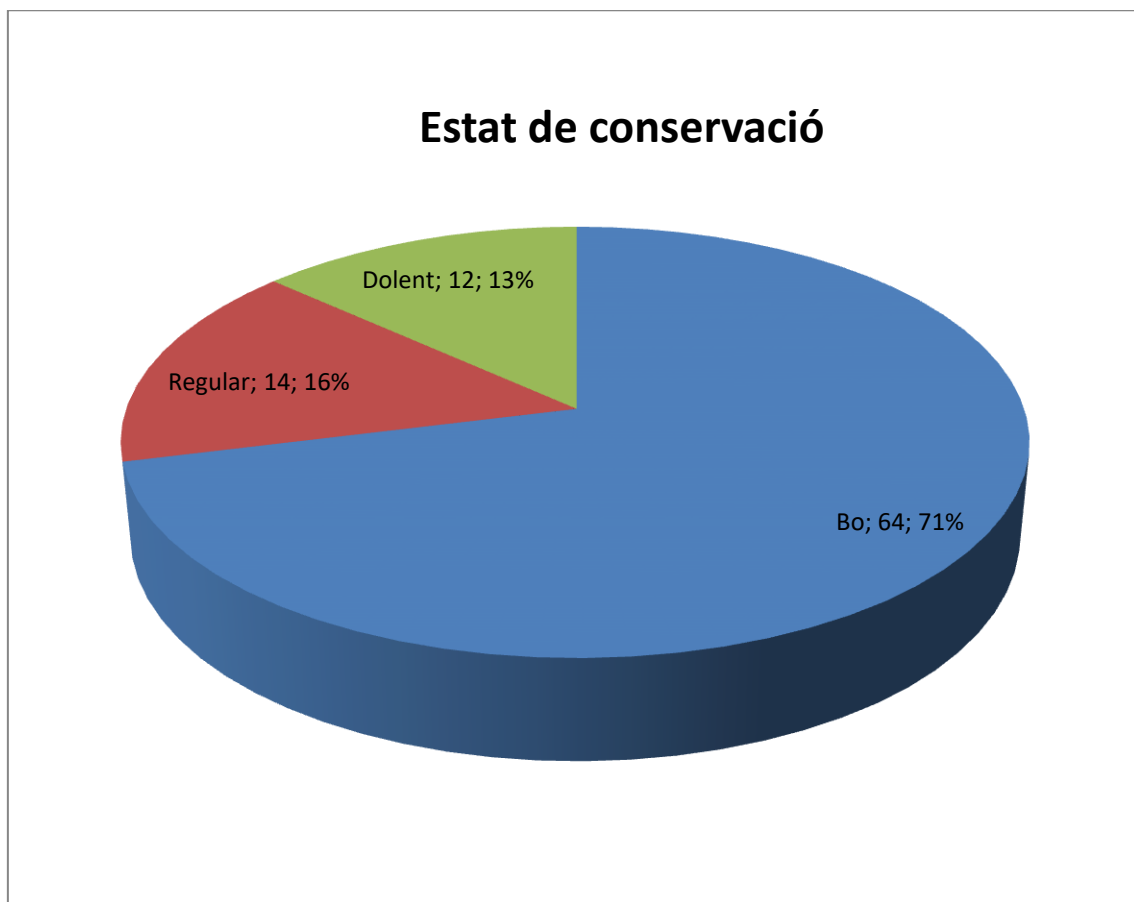
Elements urbans i de l'obra civil. de gran simbolisme i presència urbana, formen part també de la propietat pública.

Pel que fa al patrimoni en mans privades o ens mans d'altres ens públics, cal plantejar-se possibles acords i/o col·laboracions conjuntes entre l'Ajuntament i els propietaris sobre l'aprofitament d'aquests elements en l'àmbit del desenvolupament cultural municipal: jaciments arqueològics, estació del ferrocarril (fitxa 26), etc.

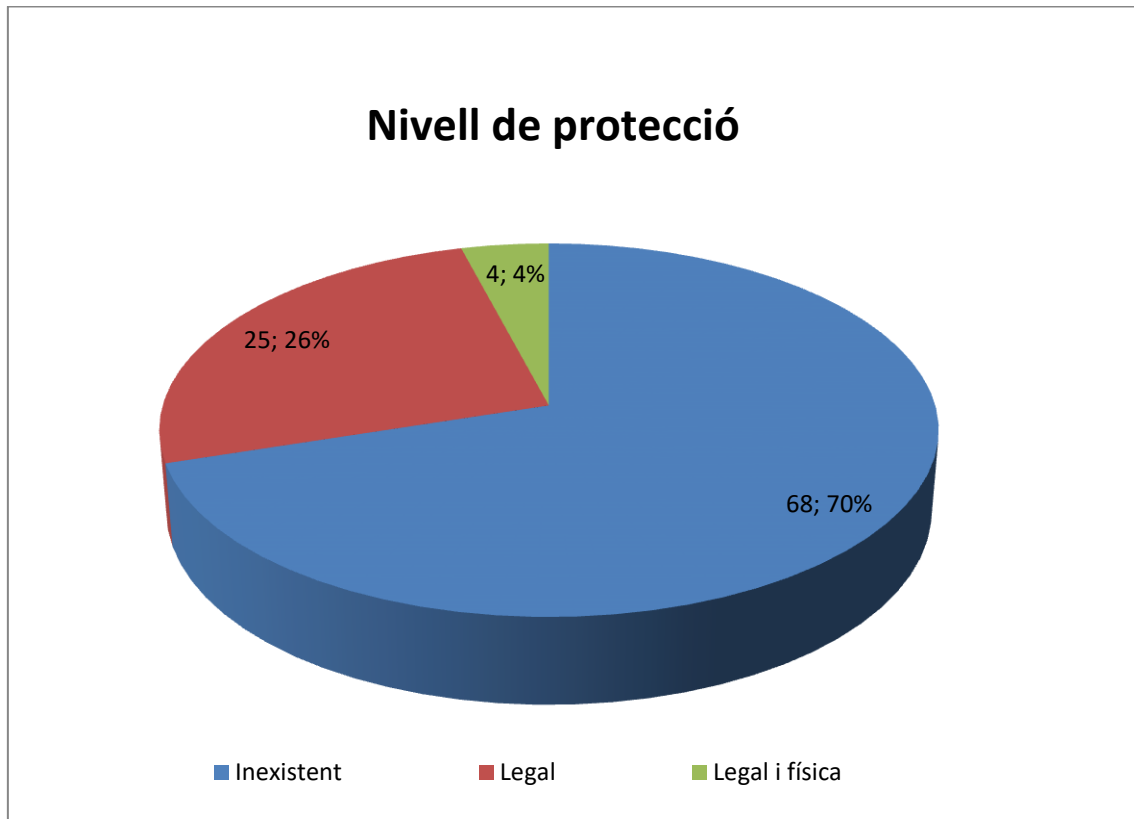
Juntament amb la titularitat, l'estat de conservació és un factor fonamental per a poder elaborar un pla de viabilitat per l'aprofitament dels recursos patrimonials. Com es pot veure a la gràfica següent, un 71 % dels béns fixats (64 elements), presenten un bon estat de conservació, mentre que un 16 % i un 13 % tenen un estat regular o dolent.

Aquestes xifres, lluny d'incitar a una posició acomodaticia pel fet de tenir un percentatge elevat de béns en bon estat, haurien de servir per orientar els esforços en la planificació i els recursos que evitin que els elements ara considerats en la categoria de conservació regular o bo passin a engrandir el grup dels considerats dolents, ja que de vegades la diferencia és molt subtil. La planificació i recolzament en rehabilitacions de les façanes d'immobles centenaris és una manera, per exemple, per incidir en la conservació.

En aquest sentit resulta evident assenyalar que el temps és un factor vital per tal d'aturar el deteriorament de la manera més eficaç possible. La conservació preventiva i les tasques de restauració s'han de tenir en compte si no es volen perdre irremissiblement.

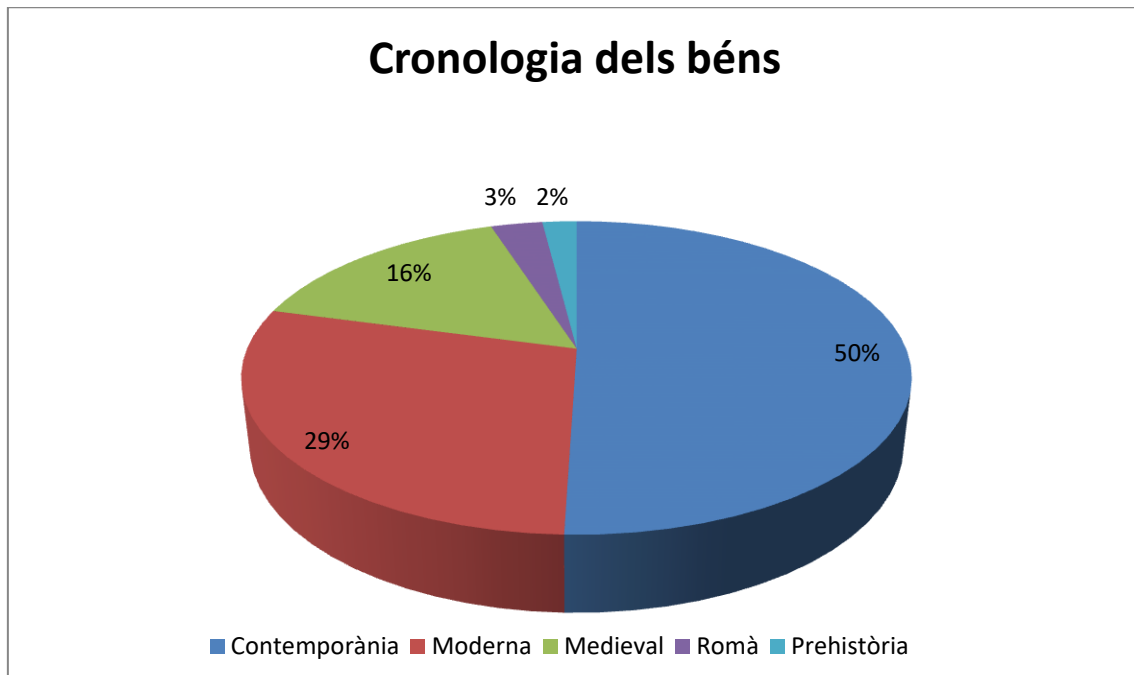
Seguint en la mateixa línia, la protecció dels béns patrimonials és una de les principals mesures que es poden adoptar per tal d'evitar la degradació o fins i tot la desaparició d'aquests. La següent gràfica recull quin és el grau de conservació dels béns que formen part del Mapa de Patrimoni Cultural i natural de Sant Martí Sesgueioles.

La gràfica presentada conclou que un terç dels béns patrimonials inventariats tenen algun tipus de protecció. El 26% estan protegits legalment, bé sigui mitjançant la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català o mitjançant l'instrument del Catàleg de Béns a protegir del POUM (2012). Hi ha recorregut per tant, per poder incloure més béns al Catàleg.

Per tancar aquest capítol, ens referirem a les cronologies dels béns inventariats. La gràfica següent mostra els percentatges de béns que s'adscriuen a cada època històrica. Resulta evident assenyalar que l'època contemporània i la moderna són les que més elements patrimonials aglutinen, per la senzilla raó que és l'època de la màxima expansió de la societat al municipi. És destacable però, el volum d'edificis del segle XVIII existents al municipi. Cal considerar també la dificultat de conservació de béns més antics, per això també cal destacar els elements que tenen un origen

medieval. La presència romana i prehistòrica queda testimoniada pels jaciments arqueològics i una via de comunicació oberta fa dos mil·lennis (fitxa 65)

l'impuls de l'associació citada anteriorment. L'esdeveniment bé podria convertir-se en una cita cultural amb ressò més enllà dels límits municipals i comarcals.

Font del Cargolet

Mapa del Patrimoni Cultural – Llistat d'elements no fitxats

Àmbit	Tipologia	Nom	Motivació no inclusió
Patrimoni immoble	Edifici	Cobert del Notxet	Enrunat
Patrimoni immoble	Edifici	Edifici costat Cobert del Notxet	Enrunat
Patrimoni immoble	Jaciment arqueològic	Pla de la Tomassa II	Tot i estar recollit a l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, s'ha pogut comprovar que el jaciment es troba fora dels límits municipals
Patrimoni immoble	1.5 Obra Civil	Mina/desguàs dels Horts d'en Gomà	No pertanyen al municipi
Patrimoni natural	Zona d'interès	Horts d'en Gumà	No pertanyen al municipi

4. Bibliografia

OBRES DE REFERÈNCIA

ALCOVER, Antoni M^a; MOLL, Francesc de B. (1957): *Diccionari Català-Valencià-balear*, Vol. VIII. Palma de Mallorca.

AMADES, Joan (1950): *Costumari Català. El curs de l'any*, Vol. I, II, III, IV i V. Salvat Editores, Barcelona.

BOLÒS, Jordi (2004): *Els orígens medievals del paisatge català. L'arqueologia del paisatge com a font per a conèixer la història de Catalunya*. Ed. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.

BOU, Concepció et alii (2004): *Rel·lotges de sol de Catalunya, un patrimoni per descobrir*. Editorial Efadós, El Papiol.

COROMINES, Joan (1996): *Onomasticon Cataloniae*, vol. II, III, IV, V, VI, VII i VI. Curial Edicions Catalanes, Barcelona.

DALMAU, Antoni (2005): *Les festes tradicionals que no hem de perdre*. Columna Edicions, Barcelona.

FATÁS, Guillermo; BORRÁS, Gonzalo M. (1980): *Diccionario de términos de arte y elementos de Arqueología, Heráldica y Numismática*. Alianza Editorial, Madrid.

FERRER, Mª Teresa; MUTGÉ, Josefina; RIU, Manuel (Eds.) (2001): *El mas català durant l'Edat Mitjana i la Moderna (segles IX-XVIII)*, Actes del col·loqui celebrat a Barcelona, del 3 al 5 de novembre de 1999. Ed. Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals, Barcelona.

FULLANA, Miquel (1974): *Diccionari de l'Art i dels Oficis de la Construcció*. Col·lecció Els Treballs i els Dies, 11. Editorial Moll, Mallorca.

GIBERT, Josep (1985): *La masia catalana: origen, esplendor i decadència*. Editorial Millà, Barcelona.

GONZÁLEZ, Antoni et alii (2005): *La masia catalana. Evolució, arquitectura i restauració*. Col·lecció: Arquitectura Tradicional 1, Brau Edicions.

HURTADO, Víctor; MESTRE, Jesús; MISERACHS, Toni (1995): *Atles d'Història de Catalunya*. Edicions 62, Barcelona.

MADOZ, Pascual (1849): *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid.

MAS, Josep (1903): *Notes Històriques del Bisbat de Barcelona*, vol. III. Establiment Tipogràfic de Jaume Vives, Barcelona.

MAS, Josep (1907): *Notes Històriques del Bisbat de Barcelona*, vol. II. Establiment Tipogràfic de Jaume Vives, Barcelona.

VILA, Marc-Aureli (1980): *La casa rural a Catalunya*. Edicions 62, Barcelona.

REFERÈNCIES CITADES A LES FITXES I/O A LA MEMÒRIA

ARCOS, R.; Vila, Josep M. (2021). Memòria de la intervenció arqueològica a l'antic castell de Vilallonga. SPAL – DIBA. Inèdit

AAVV. (2012). Catàleg de béns a protegir (2012), POUM Sant Martí Sesgueioles.

AA.VV. (1992). Catalunya Romànica. Vol. XIX. El Penedès. L'Anoia. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana.

AAVV. (2008). Margaridó. Revista Cultural n. 1. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2009). Margaridó. Revista Cultural n. 2. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2010). Margaridó. Revista Cultural n. 3. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2011). Margaridó. Revista Cultural n. 4. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2012). Margaridó. Revista Cultural n. 5. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2013). Margaridó. Revista Cultural n. 6. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2014). Margaridó. Revista Cultural n. 7. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2015). Margaridó. Revista Cultural n. 8. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2016). Margaridó. Revista Cultural n. 9. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2021). Margaridó. Revista Cultural n. 4. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

AAVV. (2019). "Dossier Margaridó". La Corriola, núm.1, gener 2019

BERNAT, P.(2015). Mn. Francesc Mirambell i Giol (1761.1822). Naturalista i erudit. Ajuntament de Sant Martí Sesgueioles.

DUOCASTELLA, Francesc (2014). "Pregó de la Festa Major 2013". Margaridó, núm. 7, agost de 2014 p. 16

MIRAMBELL, Francesc (1798). Mapa de la parroquia de S. Martin de Sesgleyoles, y sus contornos, obispado de Vich, y corregimiento de Cervera [llibre complet] en la Imprenta de la Pontificia y Real Universidad p 10

PIERA, Marta (2019). Projecte de recuperació de la font del cargolet i d'arranjament del seu entorn immediat. Àrea de Territori i sostenibilitat-DIBA. Inèdit

QUEROL, Carles (2015). La Guerra Civil dels sadurninencs. Tercera part. Des de cap d'any de 1938 fins a l'inici de la batalla de l'Ebre. Treball de recerca publicat online.

SERRANO, Xavier (2014). Catàleg de camins municipals de sant Martí Sesgueioles. Àrea de Territori i sostenibilitat-DIBA. Inèdit

TORNÉ, JR (2012). "Josep Barberan i Segura, el jove de 17 anys afusellat pels soldats del seu propi batalló". *Margaridó*, núm. 5, agost de 2012 p 44-45

**Diputació
Barcelona**

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Relotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc